

Sprooch-Filter!

Op eng flott a wëssenschaftlech Fassong sinn **d'Leit vum „Luxembourg Center“ op eiser Uni.lu amgaang d'Verschiddenheete vum Lëtzebuergesch an alle Géigende vum Land „erauszekëddelen“**. Si maachen dat mat enger spezieller „App“, wou déi Intresséiert hir Sprooch-Iwwersetzungs-Fassung vum engem typeschen däitsche Saz oder engem einfache Bild notéieren an eraschécke sollen. Op Däitsch kënn ee soen: **„Die Elektronik feiert fröhliche Urständ“**. Déi Fassong war an der Zäit, wéi fir eisen offiziellen Dictionnaire („Wörterbuch“) zesummegelammelt guff, nach eng „Heedenaarbecht“ iwwer ëmständlech Post-Korrespondenz vum ausgewielte „Vertrauensleit“. „Wéi d'Zäit vergeet!“, huet dem gudde Ger Schlechter seng genësseg Emissioun geheescht, déi hie mam sympathesche Jeanine Theisen um UKW/Kanal 18 bruecht huet; déi hat ower näischt Apaartes mam Dictionnaire ze din.

vum Lex Roth

Méi spéit huet sech e jonke Lëtzebuerger mat enger „Erhebung“ ofginn, vun deem eng immens Carrière ze erwaarde gewiescht ass: de Professor Dr. Nico Weber, deen äis leider schrecklech fréi vum enger onbarmhärzeger Krankheet souzesoe „gestuel“ guff. Den Här Weber hat sech hannert Sproochanalyse vum allen Auteure vum senger Zäit ofginn, fir **d'Mëtt vum Lëtzebuergesch bei méiglechst all Schreiwerten erauszefilteren ...** iwregens déi eenzeg richteg Fassong, well déi op d'Manéier erauskënn, déi mir fir Houdäitsch oder „Schoulfranséisch“ kennen ... an och net onproblematesch war. Datt haut **Wierder/Ausdréck an de LOD-Dictionnaire „gepusht/geboost“** ginn, déi e puermol FALSCH um Radio oder der TV vu Leit gebraucht ginn/guffen, déi sproochlech absolutt gréng hannert den Ouere sinn, ass eng bedauerlech Aremiséilegkeet. Leider ass bis elo net bekannt, ob dem Professor Weber seng Aarbecht iergendwou/iergendwéi weidergefëiert guff/gëtt. Iwregens ass et **falsch, ze mengen, de LOD (Lëtzebuerger Online Dictionnaire) wier ewell eng offiziell Referenz fir eis Sprooch**; dat ass hien nun emol (nach) net!

Déi „Collectioun“, déi dann elo mat vill Fläiss, Kënnen an esouguer Äifer op der Uni.lu gemaach gëtt, ass **interessant folkloristes**; **méi ower och net**, wat d'Erhalten a Weiderkomme vum Lëtzebuergesch als SPROOCH VUM LAND ugeet. Op Däitsch giff een hei vum enger „Zerfaserung“ schwätzen, déi engem „Duerchschnëtts-Lëtzebuergesch“ eng Zort Kräsi, Splitter a Weck op säi Wee rëselt. Dat Allerbescht wier, wann een aus deer „Sammlung“ giff prozentméisseg „majoritär“ erausfilteren, wéi et sech mat enger Partie Wierder huet, déi op x-Manéieren am Gebrauch sinn: d'Wuert-Manéier, déi deen héichste Prozentsaz krit, wier dann am Fong an en zerguttsterten Dictionnaire festzeschreiwten ... esou wéi dat iwregens am Däitschen/Franséischen de Fall ass. Do fanne mir **am Duden/Larousse dach och net allméiglech regional oder esouguer lokal „Varianten“ aus deene Sproochen!** Beispiller: eis/ons/eis/is – huet/hoat/hatt – haut/hakt/hokt/hett/hott – muer/mar/moren/margen ...

Wéi wier et, wa mir am Sënn vum deene Sub-subsub-Dialektercher **eise bekanntste Schreiwerte vum de leschten 80 Joer hir Schreifsprooch emol éierbar „op de Leescht“ giffen huelen?** Do giff sech eng „Moyenne“ erausfilteren loossen, déi mir da mat guddem „Gewëssen“ als eist „Standard-Lëtzebuergesch“ kucke kënnen. Dat wier jo och déi logesch Manéier fir un déi Aarbecht ze hänken, déi elo op der Uni.lu amgaang ass; et kënn dann och dee richteg Fong fir an en iwerschaffte LOD sinn, wou fir den Ament en etlech guttgemengt, mä falsch Saachen an eng prima Initiativ erarutschen, well déi Leit sinn zwar brav Schafferten, ower leider keng Spezialiste vum Lëtzebuergesch. Näischt fir ongutt; mä eis Sprooch huet Verschiddenes verdéngt ... aner Saachen nun emol net.

„Onkraut“... krauden!

Et ass am Verglach mat der Sprooch wéi mat dem **Onkraut an engem schéine klengen Gäertchen, dee mat guddem Goût an e bësse Léift an der Rei gehal gëtt**. Do kënn een dann net dolaanscht, d'Onkraut tëscht de Rousen oder anere léiwe Plänzercher heinsdo erauszerappen, soss ... gëtt dat Kraut ganz sécher meeschter! Näischt géint eng flott säfteg Pissblumm (iwregens och *Ketteblumm*), ower déi „passt“ nun emol net bei Rousen!

Deemno ass et och an eiser Sprooch, grad ewéi an aneren, wou haut vrun allem d'Englescht mat sengem Sproochhoufert raibert an Ausdréck iwwerdubbert, déi do d'uerch „an de Gënz“ ginn. Muss dat sinn? Neen, well **op déi Manéier kritt jidfer Sprooch an den eenzele Wierder, an dem Sazbau hiren eegene Charakter geholl**.

Dat Ganzt ass och e bësse mam Kascht ze vergläichen, wou deen am duebele Sënn „bëllege Fastfood“ dach och déi typesch lessgewunnechten ermëlzt: z. B. de „Boeuf bourguignon“, d'„Scalopa milanese“, de „Sauerbraten“ oder de „Judd mat Gaardebounen“, eis „Wäinzossiss mat der Moschterzos“ asw. Och dat muss net sinn, well déi **„malbouffe“ ass, genee wéi dat onnéidegt „Gefriems“ an eiser Sprooch absolutt iwwerflësseg**.

Well d'Lëtzebuergesch dobäi bis elo och nach eng nëmme butzeg geschriwwen Sprooch ass, huet et **e schwaache „Réckstrank“ vis-à-vis vun de grouse Sproochen**, apaart deer däitscher. Beim beschte Wëll kann een dofir net frou sinn, wann z. B. e gudde Mënsch eng Buch-Reklamm op Lëtzebuergesch mécht an ewell do net méi aus der houdäitscher Schinn erauskënn: D'Handlung spillt an *engem* klengen Muselstiedchen ... am Schiet vum engem *Mauergiewel* ... d'Kanner si *gläich* gekleet ... hunn näischt *gemeinsam*/ dobäi dréint d'Geschicht an enger klenger Stiedchen, am Schiet vum engem Giewel ... si sinn an näischt *dseilwecht*. Hei spiert een d'Sproochonkraut wuessen. **Da muss nun emol „gekraut“ ginn!**

Eis Neutralitéit!

Ganz virbäi an de Statute vum der ACTIOUN-LETZEBUERGESCH steet kloer a fest, datt **eise Veräin POLITESCH NEUTRAL** ass; esou war, ass a bleibt et. Mir kënnen ower näischt drun hënneren, wann dës oder déi Partei mécht, wéi wann si eis Sprooch „gepacht“ hätt; dat hunn si alleguer! **Natierlech huet jidfer Member vun der AL an sengem Comité perséinlech déi demokratesch Fräiheet, fir bei enger Partei mat „op d'Lëscht“ ze goen ...** muss ower – wéi am Radio oder der TV – en etlech Méint vrun de Wahlen seng Veräinsaktivitéit stoppen an d'äerf sech net op d'AL beruffen. Ouni „Féischten“! Fir äis sinn dat de Fred Keup an den Tom Weidig.

Souere vu Péng!

Bis elo hunn ech **nach net erausfonnt, vu wou dat gutt bekannt a vill gebraucht „soueren“ hierkënn**. Et schéngt ower typesch „EISES“ ze sinn, well dat däitsch „surren“ huet knapps eppes domat ze dinn. De Frënd Georges Backes huet gemengt, et hëng vläicht mat der „Sure“ aus dem Koran zesummen, wéi eenzel Sätz/Deeler am hellege Buch vum den Allah-Adepten heeschen ... Och wann et engem ass, wéi wann déi Allah-Gleeweg iergendwéi giffe „souere“ wann si bieten, kann een sech ower schlecht virstellen, datt et sech hei ëm deen däitsche Sënn vu „wimmern“ dréine giff, wat am Fong d'Iwwersetze vum eisem „soueren“ ass.

De Professor Backes, ee vun eise beschten Tenoren, huet iwregens net „gesouert“, wann hie mat senger glaskloerer Stëmm d'Museksfrënn an engem Concert beegeschtert huet. Iwregens gëtt et der och, déi hie „Bakes“ nennen; just an der Bakes – dee bekannten Numm hat äre Schreiwert dem Joe Fischer iwregens aplaz vu „Bakstuff“ proposéiert – gëtt jo dacks gesong ... och wa knapps e „Backes“ do schafft; et war nun emol typesch „Actioun-Lëtzebuergesch“? ☺

Et räift ...

Gelungen, mä **wann et bei äis „räift“, da schuddere mir äis vu Keelt**. Wann et am Däitsche „reift“, da kann dat och nawell de Fall sinn, ower **d'Lëtzebuergesch mécht do en Ënnerscheid**. Beispill: *Wann et am Abrëll/Mee hei „räift“, da gëtt am Hierscht net e sëllechen ZEIDEG*. Elo so emol een, d'Lëtzebuergesch wier plazeweis net méi „zeideg“ wéi dem Goethe säin Idiom.

Mä heibäi fanne mir och alt erëm Leit, deenen dat schnutzwurschtegal ass; dmeescht ass deenen „Egalerten“ alles „wurschti“, wat sech net ëm hirt Guddigudi-Liewen dréint. Eng Grimm „Empathie“ fir eis Sprooch? Quatsch! Et guff emol eng léif Plakat fir op d'Träpp Fräschchen opzepassen, déi iwwer d'Stroosse wëllen hopsen; do stong einfach drënner: LOOSST SE LIEWEN! Genee dat maache mir.

Constitioun an ...

Der spezialer Verfassungscommissioun hir Propos ass dann elo **zerguttst an der Chamber „gelant“**; beim Artikel 4 (*Emblèmes nationaux*) hat och de Staatsrot näischt ze grommeln, an deemno wäert eis Sprooch ganz sécher am Grondgesetz vum eisem Land, der Constitioun, festgeschriwwen ginn. Et ass just e bësse schued, datt de Referendum fir dat Grondgesetz bis déi nächst Chamberperiod muss waarden; am Fong eng latzeg klenggepierzelt Partei-Huddelerei ... net fir sech domat ze bretzen, dir Herrschaften! Ganz gutt ass d'Formulatioun **„La langue du pays est le luxembourgeois; l'emploi officiel des langues luxembourgeoise, française, allemande est réglé par la loi.“** Ass jo ewell iwwer eist (?) Sproochegesetz vum 1984 esou gemaach. Bingo!

Am selwechte Kuerf krute mir dann och d'lescht Woch dat (laangt) Gesetz, dat dem Lëtzebuergesch legal méi en zolitte Buedem verschafe soll. Eis Sprooch kritt domat en däitleche Kader, esouguer mat engem Extra-Commissaire fir dat ganz Gebitt vum Lëtzebuergesch. Re-Bingo! Wien hätt dat geduecht?! Fir äis, vum der Actioun-Lëtzebuergesch, war dat Ganzt net nëmme e fromme Gedanken ... mir hu fest dru gegleef a geschafft. Ronn 50 Joer laang! Mä doriwwer eng aner Kéier nach (vill) méi! **Den neie Commissaire kritt e ganze Koup Praktisches mat op de Wee ... d'Saach d'äerf net entnäipen!** (*D'Heftchen ass nach bei der AL ze kréien*)

